

ӘОЖ 327(574+55)

Б.М. Балаубаева, А. Кабдулинова

??????

Қазақстан, Алматы қ.

e-mail:

Иран ядролық бағдарламасына Қазақстан ұстанымының мәселені реттеудегі маңызы

Мақалада қазіргі заманғы өзекті мәселелердің бірі – Иран ядролық бағдарламасы айналасындағы жағдай сарапталып, Қазақстан ұстанымының бұл мәселені реттеудегі маңызы қарастырылады. Әлемдік деңгейде ядролық қауіпсіздік мәселесінде белсенді рөлге ие Қазақстан еліміз халықаралық қатынастар жүйесінде ерекше орын алады. Автор Қазақстанның ядролық қауіпсіздік саласында жеткен жетістіктеріне тоқталып, Республикамыздың Иран мемлекетімен екіжақты қарым-қатынастардың даму барысына шолу жасайды. Оған қоса, Қазақстанның Иран ядролық мәселесіне қатысты ұстанымын айқындай отырып, автор еліміздің бұл мәселені реттеуге қосқан үлесіне тоқталады. Мақалада Иран ядролық мәселесі айналасындағы қазіргі жағдайға сараптама жасалып, Иран ядролық бағдарламасына қатысты алтылық мемлекеттер мен Иран тараптары арасында келіссөздер барысында қабылданған тарихи маңызы бар Уақытша келісім жаң-жақты қарастырылады.

Түйін сөздер: Иран Ислам Республикасы, АҚШ, ЕО, Қазақстан, ұстаным, «алтылық» өкілдері, Иран ядролық бағдарламасы, саяси-дипломатиялық күрес, ядролық қаруды таратпау туралы Келісім, МАГАТЭ, Кепілдіктер жөніндегі Келісім, БҰҰ ҚК, уран байыту, Иранға қарсы санкциялар, Женевалық Жоспар.

Б.М. Балаубаева, А. Кабдулинова

Роль позиции Казахстана в разрешении Иранской ядерной проблемы

В данной статье авторы в связи с актуальностью проблемы Иранской ядерной программы анализируют роль Казахстанской позиции в разрешении Иранской ядерной проблемы. Казахстан зарекомендовал себя на мировой арене как активный участник в разрешении проблем ядерной безопасности. Авторы делают обзор достижений Казахстана в сфере ядерной безопасности, а также рассматривают двусторонние отношения Казахстана и Ирана. Определяя позицию Казахстана по отношению к Иранской ядерной программе, авторы также рассматривают лепту, внесенную Казахстаном в разрешении данного вопроса. В ходе статьи анализируется нынешняя ситуация вокруг Иранской ядерной проблемы, а также подробно рассматривается исторически значимое Временное соглашение по Иранской ядерной программе, заключенное между странами шестерки и Республикой Иран.

Ключевые слова: Исламская Республика Иран, США, ЕС, Казахстан, позиция, представители «шестерки», Иранская ядерная программа, политико-дипломатическая борьба, Договор о нераспространении ядерного оружия (ДНЯО), МАГАТЭ, Соглашение о гарантиях, СБ ООН, обогащение урана, санкции против Ирана, Женевские договоренности.

B.M. Balaubayeva, A. Kabdulnova

The role of Kazakhstani position in resolving the Iranian nuclear issue

The article is devoted to the Iranian nuclear program – one of ongoing problems in international relations. Kazakhstan has established itself on the world stage as an active participant in solving the problems of nuclear safety. In this article authors analyze the role of Kazakhstani position in resolving the Iranian nuclear issue. The authors make an overview of achievements of Kazakhstan in the field of nuclear safety, as well as considering the bilateral relations of Kazakhstan and Iran. Determining the position of Kazakhstan in relation to Iran's nuclear program, the authors also consider the contribution of Kazakhstan in the resolving this issue. In addition, authors analyze current situation over the Iranian nuclear issue, and examine in detail the historically significant Interim Agreement on the Iranian nuclear program.

Key words: Islamic Republic of Iran, USA, EU, Kazakhstan, position, the representatives of "six world powers", Iran's nuclear program, the political and diplomatic struggle, the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons (NPT), the IAEA, Safeguards Agreement, the UN Security Council, uranium enrichment, sanctions against Iran, the Geneva Agreement.

Соңғы жиырма жылдан астам уақытта Азияның оңтүстік-батысында орналасқан және әлемдегі ең көне мемлекеттердің бірі болып табылатын Иран Ислам Республикасы халықаралық саясаттың «өзекті мәселелерінің» біріне айналды. Оғаның басты себебі – Иранның өз атом-энергетикалық кешенін дамыту бағдарламасы. Әлемде Иран ядролық әскери бағдарламасын дамыту үстінде деген күдік пайда болып, Иран тарапынан Ядролық қаруды таратпау ережелері бұзылуды деген айып тағылды. Яғни, Иран әлемдік саясаттағы жетекші елдердің мүдделеріне және қазіргі кездегі халықаралық қауіпсіздік мәселелеріне, әсіресе, ядролық қаруды таратпау принциптеріне немқұрайлы қарайтын ел ретінде көрсетілуде. Осылайша Иран ядролық мәселесі әлде қашан мемлекет шеңберден шығып, халықаралық дәрежеде шешуге тиісті бірақ шешілуі қиын саяси күреске айналды.

Әлемдік ядролық қауіпсіздік мәселесінде өзіндік рөл атқаратын Қазақстанның бұл мәселеде ерекше пікір айтуға хақылы. Өйткені халықаралық қауымдастықта Қазақстан ядролық қаруды таратпау тәртібін нығайтуда көшбасшысы әрі басқа мемлекеттерге үлгі болып танылды. Еліміз 2011 жылы ҚР Әскери доктринасын, 2012 жылы Ұлттық қауіпсіздік жөніндегі Заңды [1] қабылдап, осылайша қауіпсіздік саясатын мемлекеттер арасында ынтымақтастық пен ішкі істеріне араласпау, қаруды бірінші болып қолданбау қағидаларына негізделе отырып жүзеге асырайды [2]. Бүгінде Қазақстанның мемлекет басшысы Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаевтың жаппай қырып жою қаруын таратпау және одан төнуі мүмкін қауіп-қатерлердің алдын алу жөніндегі маңызды бастамалары мен идеялары әлемнің қолдауына ие болып отыр.

Ядролық қарудың жантүршігерлік салдарын Қазақстан өз басынан өткізген. Қазақстан аумағында 1949 жылы ашылған Семей ядролық сынақ полигонында 40 жыл ішінде шамамен 500 ядролық сынақ жасалды. Олардың саны әлемде жасалған барлық сынақтардың ¼-ін құраған, ал қауқары жағынан Хиросимадағы жарылыстардан 2500 есе асып түскен. Сондықтан халықаралық сахнада ядролық мәселе көтерілгенде Қазақстан бейжай қарай алмайды. Бұл бағытта Қазақстан жаппай қырып-жою қаруын таратпау тәртібін нығайтуға деген

ниетін білдіріп бірқатар нақты қадамдар жасады. Қазақстан әлемде бірінші мемлекет болып ядролық қарудан бас тартты [3]. 1991 жылдың 29 тамызында еліміздің Тұңғыш Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтің арнайы Жарлығымен ядролық-зымырандық қуаты жағынан әлемдегі 4-ші ядролық әлеуеті бар Семей полигоны жабылды. 2009 жылы Елбасы 29 тамызды Ядролық сынақтарға қарсы іс-қимылдың халықаралық күні деп жариялау жөнінде бастама көтерді. Бұл ұсыныс БҰҰ тарапынан қолдау тапты [4].

Бұл Қазақстанның дұрыс стратегиялық таңдау жасағанын, ядролық қарудан бас тартқан ел мәртебесіне ие болғанын көрсетеді. Қазақстан адамзаттың бүгінгі және болашақ ұрпағы арасында үлкен жауапкершілік өнегесін көрсете білді. Нақты қауіпсіздіктің тірегі ядролық арсенал емес, сыртқы бейбітшілік сүйгіш саясат, ішкі тұрақтылық, елдің тұрақты экономикалық және саяси дамуы болып табылатындығын өз мысалымен дәлелдеді. «Біз әлемді ең жойқын ядролық қатерден құтқарып қана қойған жоқпыз, біз жаһандық қатерден жоғарыға көтерілдік. Өз еліміздің және бүкіл әлемнің ядролық қарусыз тарихы үшін қағидатты қадам жасадық» – деп, Нұрсұлтан Назарбаев «Ядролық қарусыз әлем үшін» форумында сөйлеген сөзінде Қазақстанның ядролық қаруға қарсы әлемдік қозғалыстың көшбасында келе жатқанын атап көрсетті [5].

Бүгінгі күні Қазақстан барлық адамзатқа ядролық қарудан өз еркімен бас тартқан ел ретінде белгілі және оны таратпауға, жасамауға шақыруға толық құқылы. Қазір Қазақстан ядросыз әлем жолында бүкіл адамзаттың бейбіт өмірі үшін белсенді қадамдар жасауда. 2011 жылдың 12-13 қазанында Астанада болған Семей полигонының жабылуына 20 жыл толуына арналған «Ядросыз әлем» атты халықаралық форумында БҰҰ Бас хатшысы Пан Ги Мунның 2010 жылғы Қазақстанға сапары туралы айтқаны еліміздің дұрыс бағытта екендігін тағы да растайды: «Мен өткен жылы Семейге жасаған сапарымды ешуақытта ұмытпаймын. Ол ондаған жылдар бойы «қырғи-қабақ» соғыстың эпицентрі болды. Қазақстан Президентінің бұдан 20 жыл бұрын қабылдаған батыл шешімінің арқасында, Семей сенімнің жарқын үлгісіне айналды. Ол – барлық ядролық сынақтардың біржолата тоқталуына деген сенім, ядролық қарудан азат әлемге деген сенім» [6]. Сонымен қатар бұл халықаралық

форумда ядролық қарусыз әлем жөнінде Декларация қабылданды. Аталған іс-шара жаппай қырып-жою қаруын таратпау мен қысқарту жүйесін нығайту үдерісіндегі Қазақстанның қомақты үлесі мен тарихи рөлін тағы бір рет нақтылап берді.

Осылайша жыл сайын ядролық қауіп-қатерді қысқарту мен таратпаудың жаһандық үрдерісіндегі Қазақстанның рөлі артып келеді. Иранның ядролық бағдарламасы жөніндегі мәселеге қатысты біздің мемлекеттің ұстанымы ашық та, айқын. Қазақстан мәселенің дипломатиялық жолмен шешілуін жақтай отырып, бейтарап ұстанымды сақтайды [7]. «Иран ядролық бағдарламасы айналасындағы қалыптасқан дағдарыстық жағдайдың мүмкіндігінше тез арада Ядролық қаруды таратпау келісім мен МАГАТЭ ережелерін қатаң сақтау негізінде саяси-дипломатиялық реттелуін қолдаймыз. Халықаралық делдалдар тобы мен Иран арасындағы диалогтың жалғасуын құптаймыз. Иранның өзінің ядролық бағдарламасының ашықтығын қамтамасыз ету бойынша іс-әрекеттері үшін санкциялардан бас тарту мәселенің реттелуіне мүмкіндік береді деп ойлаймыз» – деп, Елбасымыздың 2011 жылы Нью-Йорк қаласында өткен БҰҰ БА 66-ыншы сессиясында айтқан сөзі еліміздің Иран мәселесіне қатысты бейбіт әрі бейтарап ұстанымын тағы да растайды [8].

Қазақстан Республикасы өзінің тәуелсіздігіне қол жеткізген сәттен бастап өзінің сыртқы саяси басымдықтарының бірі ретінде Иран Ислам Республикасы ынтымақтастығын дамытып нығайтуды мақсат тұтты. Қазақстан Республикасы мен Иран арасында 1992 жылы 29 қаңтарынан дипломатиялық қатынастар орнағалы бері екі ел арасында сауда-экономикалық және өзара саяси ықпалдастықты жүзеге асыратын бірқатар келісімдер мен шарттарға қол қойылды [9]. Мысалы, Қазақстан Республикасы мен Иран Ислам Республикасы арасындағы қол қойылған өзара түсіністік пен ынтымақтастық туралы Декларацияда «екі ел өздерінің қатынастарын достас және теңқұқылы мемлекеттер ретінде, сондай-ақ егемендік пен тұтастықты құрметтеу ұстанымдары негізінде, күш қолданбау, даулы мәселелерді бейбіт жолмен реттеу, адам құқықтарын сақтау ұстанымдары негізінде жүзеге асырады» – деп көрсетілген. Сондай-ақ екі ел арасында Сыртқы істер министрлігі

деңгейінде екіжақты және аймақтық мәселелер бойынша тұрақты келісулер өткізуге уағдаласты. Орталық Азия аймағынан территориялық жақындығы бойынша маңызды және Орталық Азия аймағындағы геосаяси үдерістерге ең басты және тікелей ықпал етуші мемлекеттердің бірі – Иран Ислам Республикасы екендігі сөзсіз.

Қазақстанның Иран ядролық бағдарламаға қатысты ұстанымы айқын. Оны 2005 Елордамыз Астанада Иран Ислам Республикасының сыртқы істер министрі Манучехр Моттакимен кездесуінен кейін ҚР Сыртқы істер министрі Қасымжомарт Тоқаевтың жасаған мәлемдемесі растап отыр: Біріншіден – Қазақстан ядролық қаруды таратпауды қолдайды. Екіншіден – тиісті әлеуеті бар кез-келген мемлекеттің бейбіт мақсатта өзінің ядролық бағдарламасын дамытуға құқығы бар. Үшіншіден – ядролық бағдарламалар Ядролық энергия жөніндегі халықаралық агенттіктің (МАГАТЭ) қатаң бақылауы негізінде жүзеге асырылуы тиіс. Қазақстан Иран мәселесінің әскери жолмен реттелу мүмкіндігі қандай салдарларға әкеле алатыны жақсы түсінеді. Осындай қақтығыс аймақтық экономикалық даму үдерісін тоқтатып, Иранның жауап ретіндегі шараларды жүзеге асыруына себеп болып, ислам экстремизмі мен лаңкестіктің күшеюіне жағдай туғызуы әбден мүмкін.

Осындай болжамдарды ескере отырып, Қазақстан басшылары батыс елдері мен Иранның қарама-қайшылықтарды бейбіт келіссөздер негізінде реттеуге шақырады. Елбасымыз Нұрсұлтан Назарбаев 2012 жылдың желтоқсанында Иранның ядролық бағдарламасы айналасындағы мәселені тек қана дипломатиялық әдістермен шешуге болатынын тағы да ерекше айтып өтті. 2007 жылғы қазақстандық және ирандық тараптары бар бес Каспий маңындағы елдер үкіметтерінің бірлескен Декларациясында да мемлекеттер «басқа мемлекеттерге өз территорияларын агрессия мен басқа да әскери науқандарын жүзеге асыруға ешбір жағдайда рұқсат бермеуге» міндеттенді. Алайда Қазақстан Иранның ядролық қару жасауға өз қарсылығын білдіреді. 2006 жылы Назарбаевтің Иран Президенті Махмуд Ахмединежадқа жазған хатында еліміздің ядролық қаруды таратуға қарсылығын растап, Иранның ядролық дағдарысын реттеуге күллі халықаралық қауымдастық мүдделі болып отырғанын атап өтті.

Қазақстан уран өндірісі бойынша жетекші орынға ие болып отыр [10]. Бүгінгі таңда біздің мемлекет халықаралық қатынастар жүйесінде ерекше орын алады және де оның сенімді сыртқы саяси серіктес ретінде беделі жоғары. Халықаралық қауымдастық ҚР-дың ядролық қаруды таратпау тәртібін күшейтудегі және халықаралық лаңкестікпен күрестегі үлесін жоғары бағалайды. Ядролық қаруды таратпау саласында жауапты саясатының арқасында Қазақстан ядролық қаруды таратпау тәртібінің көшбасшысы, басқа мемлекеттер үшін үлгі болып танылды. Бүгінде Қазақстанның Мемлекет басшысы Нұрсұлтан Назарбаев жаппай қырып жою қаруын таратпау және одан төнуі мүмкін қауіпкерлердің алдын алу жөніндегі талай ауқымды тың бастамалар мен идеялардың авторы десек артық айтқандық емес. 2012 жылдың наурыз айында New York Times газетінде Назарбаевтің «What Iran Can Learn From Kazakhstan» (Иран Қазақстаннан не үйрене алады?) мақаласы жарияланды. Қазақстанның ядролық қаруды таратпау саласындағы жетістіктерін ескере отырып, Назарбаев Каспий теңізі жағалауындағы барлық көршілерімен дипломатиялық қарым-қатынас ұстанып келе жатқан Қазақстан Тегеранды да осы үлгімен жүруге шақырады [11].

Осы ретте егер Иран түпкілікті түрде тек бейбіт мақсатта азаматтық ядролық бағдарлама жүргізуге көніп, олар МАГАТЭ инспекциялары мен тексерулеріне құрылған режимге мойынсұнса, онда ол қазақстандық уранды сатып алатын маңызы бөлек сатып алушылардың қатарына қосылатындығын айтпай кетуге болмас. Өйткені, Қазақстан уран экспорттауда жетекші елдердің қатарында және бұл саладағы отынды және басқадай қызметтерді, әсіресе, Азия елдері мен Таяу Шығысқа саудаға шығаруға мүдделі.

Қазақстан 2011 жылы Иранның ядролық бағдарламасы айналасындағы шиеленісті реттеп, Иранның ядролық қызметтерге қажетті сұраныстарын қанағаттандыру үшін ресми түрде әлемде бірінші рет МАГАТЭ бақылауымен өзінде «ядролық отын банкі» орналастыруға өтініш бергені белгілі. Мұндай банк бейбіт түрде атом энергиясы бағдарламасын жүргізіп отырған елдерге ядролық отын және басқа да қызметтер ұсына алған болар еді. Мұның да өз тиімділігі бар. Уранды байыту арқылы алынатын отын оны қажет етіп отырған мемлекет-

терге экономикалық жағынан да, экологиялық жағынан да пайдалы. Мәселен, қолданыста болған ядролық отынды қайта өңдеу, яғни байыту технологиясын ядролық қару жасау үшін де пайдалануға болады. Осы түйткілді тарқату үшін Елбасы Қазақстанда уран банкі орналастыруға мүдделі екенін ашық мәлім етті.

Иран дағдарысына қатысты Қазақстан ұстанымы жағдайды реттеу бойынша халықаралық жобалардың негізінде жатқан императивтерге сай болып келуі, Қазақстан-Иран қатынастарының белсенді түрде дамуы, Қазақстанның Иран ядролық бағдарламасы мәселесінде бейтарап ұстанымды сақтайтыны, республикамыздың атом қаруын таратпау жөніндегі жаһандық қозғалыстың мойындалған көшбасшысы болуы Алматының ирандық ядролық бағдарлама жөніндегі келіссөздердің кезекті раунды өтетін орын ретінде таңдалуына ықпал еткені сөзсіз. Келіссөздер сегіз айлық үзілістен кейін 2013 жылдың қаңтар айында Ыстамбұлда өтуі керек еді. Сириядағы оқиғалардан кейін Түркия мен Иран арасына сызат түскенін байқаған халықаралық қоғамдастық атынан Еуропалық Одақтың Сыртқы істер және қауіпсіздік саясаты жөніндегі жоғарғы өкілі Кэтрин Эштонның келісетін жер үшін Қазақстанды ұсынуы барлық тарапты қанағаттандырды. Халықаралық қоғамдастықта айтарлықтай бедел жинап үлгерген Қазақстанмен қарым-қатынасын жақсарту пайда әкелмесе, зиянын тигізбейтінін Иран да түсінеді.

Осылайша 2013 жылдың 26 ақпанында Алматы қаласында Иранның ядролық бағдарламасына байланысты БҰҰ Қауіпсіздік Кеңесінің 5 тұрақты мүшесі (АҚШ, Қытай, Ресей, Англия және Франция), сондай-ақ Германия мен Еуроодақ өкілдері Иран Ислам Республикасының өкілі арасындағы келіссөздердің кезекті раунды өткізілді. Келіссөздер барысында иран мәселесі өз шешімін толығымен таппаса да, жаңа ұсыныстар жасалудың өзі де үлкен жетістік болып саналады. Келіссөзге қатысушылардың наурыздың 17-18 күндері сарапшылар деңгейінде Ыстамбұлда, кейін 5-6 сәуірде Иран мен «алтылық» өкілдерінің қайтадан Алматыда кездесуге уағдаласты. Еуропалық Одақтың сыртқы істер және қауіпсіздік саясаты бойынша Жоғары өкілі Кэтрин Эштон Алматыдағы келіссөздер барысында ирандық ядролық бағдарлама бойынша «алтылық» пен Иран ара-

сында алғаш рет шынайы пікір алмасу орын алды деп көрсетті. Қалай десек те, келіссөздердегі нақты ұсыныстар жарияға салынбаса да, иран мәселесін дипломатиялық сипаттағы ілгерілеу бар. Қазақстанның осы жағымды ілгерілеуде алатын орны зор екенін іс жүзінде айқын көре аламыз.

2013 жылы Иран Ислам Республикасының билігіне Хасан Роухани тағайындалуымен Тегеран мен халықаралық қауымдастық арасында қарым-қатынастар түзеле басталғандай көрінді. Иран Президентінің ұстамды саясаты Республиканы халықаралық оқшауландудан еңсеруге бағытталған. Тамыз айында Президент лауазымына тағайындалған ол Тегеранның ядролық бағдарламасына қатысты мәселені жарты не бір жыл ішінде шешуге уәде берген болатын. Сөзінде тұрған Иран Президенті елдің ядролық бағдарламасы бойынша келіссөздерді жаңғыртуға дайындығын білдіріп, белсенді келіссөздер жүргізу барысында 2013 жылдың қараша айында Женева қаласында өткен кездесу нәтижесінде тарихи маңызы бар Уақытша келісім жасасуға шешім қабылдады [12]. Аталмыш Келісімнің Иран ядролық бағдарламасын реттеудегі рөлі зор – осы уақытқа дейін тараптардың ядролық мәселені бір нүктеден жылжыту талпыныстары еш нәтиже бермеген болатын.

Келісімге сәйкес, Иран уранды байытуды азайтуға, ядролық бағдарламасын МАГАТЭ-нің қатаң бақылауында дамытуға міндет алады. Оған қоса, Иран ядролық бағдарламасы 6 айға тоқтатылды, яғни Иран жаңа центрифугаларды орнатудан және уранды байыту бойынша жаңа объектілерді салудан бас тартуға, уранды 5%-ғадейін ғана байытуға келісті.

Тараптардың жеткен тағы бір жетістігі – Иран Келісімге сәйкес теория жүзінде қаруға қажетті плутонийді жасап шығаруға болатын Арақтағы уран байыту кешенінде құрылыс жұмыстарын тоқтатуға келісті. Женевалық жоспарға негізделген құжатта Иранның ядролық нысандарында мониторинг қалай жүргізілуі керектігіне дейін көрсетілген. Келісімге сай, халықаралық

қауымдастық өз кезегінде Тегеранға салынған экономикалық санкцияларды жұмсартуға, жаңа санкцияларды енгізбеуге және Иранның бейбіт атом өндіру құқығын мойындауға міндеттеме алған болатын.

Аталмыш келісім Иран Ислам Республикасының сындарлы саясатының жемісі деп айтсақ, қателеспейміз. Иран басшылығы бағыт алған жаңа стратегиясының арқасында өз мәртебесін ұлғайтып, әлем саясатының дегдарлы мүшесіне айналды. Хасан Роухани берген сұхбаттардың бірінде «Біздің басты мақсатымыз – өзіміздің бейбіт ядролық бағдарламасын халықаралық ережелерге сай үйлестіріп, халықаралық қауымдастық тарапынан алаңдаушылықты жою. Бүгінгі таңда біз келіссөздер нәтижелеріне қанағат болып, екі тарап арасындағы қайшылықтар көп ұзамай толығымен жойылады деп үміттенеміз» деп ашық жария еткен болатын [13].

Қазіргі таңда Иран Уақытша келісімге сәйкес өз міндеттемелерін орындауда. Женева Келісімінің міндеттемелері бұлжытпай орындалу үдерісі тараптар арасында біршама сенім ахуалын туғызды. Ал сенім, өз кезегінде, өзара келісімге келу жолындағы бірден бір құралы. Иран Президенті ислам революциясының 35-жылдығына орай ұйымдастырылған мерейтойда «Алтылықпен келіссөз өткізу барысында Иран араздыққа еш ұмтылмайтынын көрсеткіміз келеді... Иран халықаралық уағдаластықтарды қолдайды... Еуропалық мемлекеттер ынтымақтасуға ниетін шын білдірсе, Иран тарапынан нәтижелі қадамдарды көре алады» деп Тегеранның ұстанымын қайталап жария етті [14].

Уақытша келісім 2014 жылдың 20-қаңтарында күшіне еніп, алты айдан соң аяқталады. Бұл алты ай ішінде Иран мен алты ел бұдан да ірі келісім жасасу мақсатында келіссөздерді ай сайын өткізбек. Бұл келіссөздердің Қазақстан төрінде қайтадан өткізілуі әбден мүмкін. Дегенмен, тараптар арасындағы диалог оңай болмайтыны анық. Қазақстан да Иран ядролық мәселесінің бейбіт мәмілемен аяқталуын асыға күтеді.

Әдебиеттер

1 Закон о национальной безопасности РК от 6 января 2012 года №527-IV – http://mod.gov.kz/mod-ru/index.php?option=com_content&view=article&id=263:-26-1998-233-i-&catid=39:2009-06-24-09-58-27

2 Военная доктрина РК от 11 октября 2011 года №161. – http://mod.gov.kz/mod-ru/index.php?option=com_content&view=article&id=63&Itemid=151

3 Казыханов, Е.Х.. Деятельность Организации Объединенных Наций в области ядерного разоружения и нераспространения оружия массового уничтожения // Вестник КазНУ. Серия международные отношения и международное право. – Алматы, 2008. – Б. 3-7

4 Қожахмет-ұлы К. Иран және ядролық қауіпсіздік // ҚазҰУ Хабаршысы. Халықаралық қатынастар және халықаралық құқық сериясы. – Алматы, 2009. – № 3 (41). – Б. 101-103.

5 Елбасы: Семей полигонын жабу арқылы біз еліміздің және бүкіл әлемнің ядролық қарусыз тарихы үшін қағидатты кадам жасадық // Медиа-портал Gazeta.kz, 2012. – <http://kaz.gazeta.kz/news/elbasy-semej-poligonyn-zhabu-arqyly-biz-elimizding-zhane-bukil-alemning-yadrolyq-qarusyz-tarikhy-ushin-qaghidatty-qadam-zhasadyq-newsID109788.html>

6 Выступление Генерального Секретаря Пан Ги Муна на пресс-конференции в ходе официального визита в Республику Казахстан. 7.04.2010 г. – <http://www.un.org/russian/news/story.asp?NewsID=13340>

7 Кошербаев Ж.Д. Сотрудничество Казахстана и России в атомной энергетике: значение для нераспространения // Вестник КазНУ. Серия международные отношения и международное право. – Алматы, 2011. – №3. – Б. 67-70.

8 Выступление Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаева на 66-ой сессии Генеральной Ассамблеи ООН 22 сентября 2011 года. – http://www.akorda.kz/ru/page/page_the-president-of-kazakhstan-nursultan-nazarbayev-participates-at-the-66th-sessio_1348722848

9 Протокол об установлении дипломатических отношений между Республикой Казахстан и Исламской Республикой Иран от 29 января 1992года. – http://mfa.gov.kz/ru/#!/foreign-policy/dogovorno-pravovaya_baza/spisok_stran_ustanovivshih_diplomaticheskie_otnosheniya_s_rk/

10 Жаркымбек Ш. Иран және уран // Жас Алаш. – № 02 (15460). – 7 қаңтар, 2010 ж.

11 Nazarbayev N. A. What Iran Can Learn From Kazakhstan // The New York Times, 2012. – http://www.nytimes.com/2012/03/26/opinion/what-iran-can-learn-from-kazakhstan.html?_r=0

12 Иран в 2013 году сократил продажу нефти на 15% // Международное Информационное Агентство, 31 января 2014 года. – <http://www.inform.kz/rus/article/2626753>

13 Иран и страны-посредники спорят о судьбе ядерного реактора // Финансово-аналитический бизнес-портал, 20 марта 2014 года. – <http://livda.ru/news/politics/world/iran-i-strany-posredniki-sporyat-o-sudbe-yadernogo-reaktora-0367>

14 Хасан Роухани: Иран выстоит против любого агрессора // Информационное телеграфное агентство России, 11 февраля 2014 года. – <http://itar-tass.com/mezhdunarodnaya-panorama/955693>

References

1 Zakon o nacional'noj bezopasnosti RK ot 6 janvarja 2012 goda №527-IV E'lektronni'y resurs] Ministerstvo Justicii [sayt]. URL: http://mod.gov.kz/mod-ru/index.php?option=com_content&view=article&id=263:-26-1998-233-i-&catid=39:2009-06-24-09-58-27

2 Voennaja doktrina RK ot 11 oktjabrja 2011 goda №161 [E'lektronni'y resurs] // Ministerstvo Justicii [sayt]. URL: http://mod.gov.kz/mod-ru/index.php?option=com_content&view=article&id=63&Itemid=151

3 Kazyhanov, E.H. Dejatel'nost' Organizacii Ob'edinennyh Nacij v oblasti jadernogo razoruzhenija i neraspromstraneniya oruzhija massovogo unichtozhenija // Vestnik KazNU. Serija mezhdunarodnye otnosheniya i mezhdunarodnoe pravo. – Almaty, 2008. – S. 3-7

4 Qojahmet-uli' K. Iran ja'ne yadroli'q quipsizdik // QazUU Habarshi'si'. Hali'qarali'q qati'nastar ja'ne hali'qarali'q quqi'q seriyasi'. – Almati', 2009. – № 3 (41). – S. 101-103.

5 Elbasi': Semey poli'goni'n jabu arqi'li' biz elimizding ja'ne bu'kil a'lemning yadroli'q qarusi'z tari'hi u'shin qaghi'datti' qadam jasadi'q [E'lektronni'y resurs] // Medi'a-portal Gazeta.kz [sayt]. URL: <http://kaz.gazeta.kz/news/elbasy-semej-poligonyn-zhabu-arqyly-biz-elimizding-zhane-bukil-alemning-yadrolyq-qarusyz-tarikhy-ushin-qaghidatty-qadam-zhasadyq-newsID109788.html>

6 Vystuplenie General'nogo Sekretarja Pan Gi Muna na press-konferencii v hode oficial'nogo vizita v Respubliku Kazahstan [E'lektronni'y resurs] // OON [sayt]. URL: <http://www.un.org/russian/news/story.asp?NewsID=13340> (data publikacii 7.04.2010)

7 Kosherbaev Zh.D. Sotrudnichestvo Kazahstana i Rossii v atomnoj energetike: znachenie dlja neraspromstraneniya // Vestnik KazNU. Serija mezhdunarodnye otnosheniya i mezhdunarodnoe pravo. – Almaty, 2011. – №3. – S. 67-70.

8 Vystuplenie Prezidenta Respubliki Kazahstan N.A. Nazarbaeva na 66-oj sessii General'noj Assamblei OON 22 sentjabrja 2011 goda [E'lektronni'y resurs] // Akorda [sayt]. URL: http://www.akorda.kz/ru/page/page_the-president-of-kazakhstan-nursultan-nazarbayev-participates-at-the-66th-sessio_1348722848

9 Protokol ob ustanovlenii diplomaticheskih otnoshenij mezhd Respublikoj Kazahstan i Islamskoj Respublikoj Iran ot 29 janvarja 1992goda. [E'lektronni'y resurs] // Ministerstvo inostrannyh del [sayt]. URL: http://mfa.gov.kz/ru/#!/foreign-policy/dogovorno-pravovaya_baza/spisok_stran_ustanovivshih_diplomaticheskie_otnosheniya_s_rk/

10 Jarqi'mbek Sh. Iran ja'ne uran [E'lektronni'y resurs] // Jas Alash [sayt]. URL: <http://www.zhasalash.kz/saraptama/772.html> (jariyalanu kuni 7.01.2010)

11 Nazarbayev N. A. What Iran Can Learn From Kazakhstan [E'lektronni'y resurs]// The New York Times [sayt]. URL: http://www.nytimes.com/2012/03/26/opinion/what-iran-can-learn-from-kazakhstan.html?_r=0

12 Iran v 2013 godu sokratil prodazhu nefiti na 15% [E'lektronni'y resurs] // Mezhdunarodnoe Informacionnoe Agentstvo [sayt]. URL: <http://www.inform.kz/rus/article/2626753> (data publikacii 31.01.2014)

13 Iran i strany-posredniki sporjat o sud'be jadernogo reaktora [E'lektronni'y resurs] // Finansovo-analitcheskij biznes-portal [sayt]. URL: <http://livda.ru/news/politics/world/iran-i-strany-posredniki-sporyat-o-sudbe-yadernogo-reaktora-0367> (data publikacii 20.03.2014)

14 Hasan Rouhani: Iran vystoit protiv ljubogo agressora [E'lektronni'y resurs] // Informacionnoe telegrafnoe agentstvo Rossii [sayt]. URL: <http://itar-tass.com/mezhdunarodnaya-panorama/955693> (data publikacii 11.02.2014)